

Hyttinen derűlátása és szilaj karjalai vérmérséklete hatással volt a magyar olvasóra. Igaz ugyan, hogy Heimo Hyttinen háromrészes regénye nem tankönyv, természetesen viszonyul azonban az oroszokhoz is, hiszen az elnyomás és a peremvidékükön élő országok megalázása a vezetők viselkedéséből és az önkényuralmi rendszer természetéből fakadt. Az emberek pedig arra haladnak, amerre terelik őket.

Komor visszatérés

A magyar önkéntesek sorsa nem volt könnyű. Amikor megkötötték az első finn–szovjet békét, a legtöbb – bizony eléggé megfázott – magyar el akart indulni a nácik megtámadta Norvégia megsegítésére. Valószínűleg fülükben még a Sisu-egységek parancsnokának, B. Nordlundnak a szavai csengtek, aki amikor a magyar önkénteseket üdvözölte Lapuában, amellett, hogy a Finnország jogaiért való kiállásra hívta fel őket, az emberiség magasabb értékeiről is szólt.

Az önkénteseknek mégis komoly őrizet mellett kellett visszatérniük Budapestre, ahol már vigyázta őket a csendőrség. Az igazi kínzásokra aztán a kommunisták uralta Magyarországon került sor: nem egy közülük szibériai fogságba került, s Szlovákiában sem várt az ott maradt finnországi magyar önkéntesekre jobb sors. A két háború között a szlovenszkói magyarság jogaiért harcoló, s a magyar önkénteseket Suomiba vezérlő Kémeri Nagy Imrét a németek lőtték le Varsó mellett.

A magyar önkéntesek közül többen nincsenek már életben, de nem halt meg mindenki. Az 1936-ban Finnországba költözött Mikola Nándor festőművész a háború idején finn részről a magyar önkéntesek tolmácsa volt. 1991 tavaszán négy egykori önkéntessel együtt a lapuai templomban emlékezett az 1940 tavaszán ott járt magyarokra. Közvetlen dokumentumokat a finnországi magyar önkéntesek sorsáról, gondolataikról, törekvéseikről a dolgok lényegét és a körülményeket illetően már összegyűjtötték.

Osmo A. Wilkunka, Magyarországon működő finn filmes Hyttinen író regényéhez kerettörténetként be akarja venni a magyar önkéntesek elbeszéléseit.³ A leginkább azért lenne szükség e filmre, mert a Finnország és a Szovjetunió közötti háborúról Magyarországon még ma is ugyancsak hiányos és hibás ismeretek uralkodnak, talán ez lehetne az első hiteles tudósítás.

Fordította: Szabó T. Ádám.

Ojanen, Risto

Bika képében viaskodó táltosok a régi Kínában

A régiak hiedelme szerint – amint az Diószegi Vilmos munkáinak megjelenése óta úgy vélem, köztudottnak számít – a táltosok időnként különféle alakot öltve, ló, szarvas, láng, kerék, de legtöbbször bika képében megverekedtek egymással. Ennek különböző okai lehettek, így pl. gyakran a kedvező időjárásért viaskodtak, máskor beavatási jellege volt a küzdelemnek, de a mondák igen sokszor nem is említik a viaskodás okát. Azt viszont igen gyakran emlegetik, hogy a táltos a viadal előtt segítséget kér jóindulatú emberektől. Kálmány Lajos ilyen formában jegyezte fel a mondát Magyarországon (Torontál m.), még a század elején:

³A Lappeenranta-ban megjelenő Karjala c. pártatlan hetilap, a karjalai törzs lapja 89. évfolyamában, azaz 1993. január 7-i főt idézett számának tanúsága szerint (1. oldal) Heimo Hyttinen szívesebben lát külön-külön egy-egy filmet a regényéről és a finnországi magyar önkéntesekről. Osmo A. Wilkunka is így nyilatkozott. Az MTV a kezdeti érdeklődés után cserbenhagyta az író, a finn filmet és a témát. A finn tévé érdeklődése változatlan. A magyar önkéntesek és a karjalai finn menekültek sorsának egy filmben való összekapcsolása e cikk fordítójának ötlete volt, de meghajlik a minőségi és számbéli többség akarata előtt.

„Egy embőr fogadott egy szögény embört (dolgozni). Az a szögény embőr sokat tudott, de csak hallgatott. Aszonta, hogy ű nem kíván sömmit (ti. bért), csak önni adjon neki. Úgy fordítanak (a gabonát nyomtatásakor) a nyáron; egyször nagy szaladóeső támadt. Aszonta (a szegény ember) a gazdának: »No, ebből a főlhőbül gyün egy tatos, bika lösz belüle, én is elváltódzok bika-kának, majd tüleködünk, hanem (neköm) segítsön! Annak a horgosináját (hátulsó lábán az ina) üsse csak! Hogyha én möggyözöm, nem lösz sömmi vesződelöm: jég a határba, de ha ű gyöz mög, akkor nagy szél, zivatar, eső lösz.« Mikor a tatos elgyütt, hozzáfogtak tüleködni, a gazda-embőr segítőt, legyőzték a tátost. Mikor mögszabadultak mindön vesződelömötül, a gazdaembőr mög akarta ajándékozni a szögény embört, de ű nem vállalta, hanem aszonta, hogy ű most mán elmén: de ha valami baj lösz, hát csak mönnyön hozzá, majd segít ű neki.»²

Jó néhány évvel később Debrecenben jegyezték fel a következő mondát, amelyik néhány további lényeges motívumot is tartalmaz.

„Kimenték az egyik gazda napszamosai tengerit kapálni. Estefelé egy kis szél támadt. Az egyik ember hirtelen megszólal, hogy mindjárt jön őfelé egy nagy füstös bika Lengyelország felől, s menjenek rá az emberek, és üssék a bika körmét a kapa fokával. De mindaddig üssék a füstös bika körmét, míg ő el nem veri. Alighogy ezt elmondta, nyargalt egy nagy, bozontos, füstös bika északról, egyenesen a kapások felé. Az a napszamos hirtelen megrázkódott és egy nagy, fehér bikává lett. Összecsaptak, verekedtek. A többi munkás pedig ütötte a füstös bika körmét. Addig-addig ütötték, míg végre a füstös bika meghátrált és szaladni kezdett, amerről jött. A fehér bika pedig üzte, hajtotta, míg a szürkületben eltűntek a kapások elől. Azok meg bementek, megvacsoráltak, lefeküdtek. Másnap reggel maguk közt találták az eltűnt embert. Aludt. Nagyon rongyos volt. A többiek kimentek kapálni, de akkor látták, hogy csupa friss kapálás volt ott, az éjszaka bekapálták mind. A gazda meg akarta jutalmazni azt a szegény embert, de nem fogadott el semmit, csak azt kérte, hogy valami ruhát adjanak neki, azután tejet és tojást.»³

Az éjszaka varázserővel megkapált föld egyszeri megoldás a táltosmondákban; talán valami meséi motívum lehet; az viszont nagyon gyakori, hogy a bikák különböző, éspedig általában fehér és fekete színűek. Az, hogy az idegen bika északról jön, ezen kívül még csak egy kiadott változatban fordul elő. Csak a megfelelő részt idézem:

„Aztán a fiú sírni kezdett, mikor elmondta, hogy mi fog vele történni. Éjszakról jön egy nagy, rettenetes fekete felhő és kiválik belőle egy nagy bika. Ő meg megrázza magát, lehull róla a ruha és őbelőle is lesz egy nagy bika. Kérte őket, hogy a ponyvát mártsák meg a tó vizébe s mikor látják, hogy tikkad, lökjkék végig a hátán. De el ne tévesszék, mert ő farral Homokkert szegletinek áll, ama meg északnak áll farral.»⁴

A nyomtatásban megjelent és számomra pillanatnyilag hozzáférhető anyagot átnézve 24 olyan mondát találtam, amelyben bika képeben viaskodnak egymással a táltosok.⁵ További

¹ *Diószegi Vilmos*: A viaskodó táltosbika és a sámán állatalakú életlelke. Ethn. 1952. 308–357. – *Uő*: A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben. Bp. 1958. 342–385. – *Uő*: A pogány magyarok hitvilága. Bp. 1967. 108–122.

² *Kálmány Lajos*: Összeférhetetlen táltosainkról. Ethn. 1917. 262. old. 4. jegyz.³ *N. Bartha Károly*: Magyar néphagyományok. I. Debrecen, 1931. 61. old. 2. sz.

⁴ *N. Bartha Károly i. m.* 61. old. 3. sz. (Hajdúböszörmény).

⁵ A már idézettekben kívül: *Kálmány L.*: Ethn. 1917. 262. old. 4. jegyz. (Csanádapátfalva); *Luby Margit*: Táltosokról és lidércokról. Ethn. 1928. 117–118. (Matolcs, Szatmár m.); *N. Bartha Károly i. m.* 61–62. old. 4. sz. (Püspökladány), 63. old. 6/e. sz. (Tiszaszőlös, Heves m.) 63–64. old. 7. sz. (Törökszentmiklós, Szolnok m.); *Végh József*: Sárreți népmesék és népi elbeszélések. Debrecen, 1944. 43. (Békés, Békés m.); *Ifj. Kodolányi János*: A táltos a magyar néphagyományban. Ethn. 1945. 32., 35. (Hajdúság), 34. (Hajdúság); *Szűcs Sándor*: Időért viaskodó táltosok. Ethn. 1951. 404. (Biharnagybajom, vihar ellen), 408. (Hajdúszoboszló, esőért); *Diószegi V.*: A viaskodó táltosbika... Ethn. 1952. 319. (Pusztaföldvár, Békés m.), 320. (Bodony, Heves m.), 333. (Kerecsend, Heves m.); *Balassa Iván*: Karcasai mondák. UMGY. XI. Bp. 1963. 276. és 299. sz. (Karcsa, Zemplén m.); *Diószegi V.*: A pogány magyarok hitvilága. 109. (Egyházásrádóc), Vas m.), 110. (Dunaremete, Moson m.), 111–112. (Surd, Somogy m.); *Enyedi József*: Csokonai mint táltos. Honismereti Híradó. 1973. 3–4. sz. 166–167. (Hajdúhadház); *Febér Zoltán*: Bática néphite. FA. 3. Bp. 1975. 673. sz. (Bática, Bács-Kiskun m.); *Dömötör Tekla*: A magyar nép hiedelemvilága. Bp. 1981. 116–117. (Biharugra). Két-három nehezen értelmezhető adatot egyelőre kihagytam. 1725-ös, a fentiekől lényegesen eltérő adatot idéz *Róheim Géza*: Magyar néphit és népszokások. Bp., 1925. 17–18. old.

hat rövidebb közlés is tud róla.⁶ Kéziratok gyűjtésekben még jó néhány ilyen monda található.⁷ Megjegyzem még, hogy három esetben említik lovak,⁸ egyszer szarvasok,⁹ kétszer lángok¹⁰ és kétszer kerekék¹¹ küzdelmét. Egyéb ritka változatoktól eltekintve azt is meg kell állapítanunk, hogy a táltosok emberi alakjukban is küzdenek egymással, három feljegyzés szerint karddal vívnak.¹²

Viaskodnak egymással a hiedelmek szerint különféle állatok, pl. rénszarvasok képében a szibériai népek sámánjai is. Ez nekünk gyakori jelenségnek tűnhet, mert Diószegi Vilmos idevonatkozó tanulmányaiban számos adatot felsorolt, de valójában az is lehet, hogy ritka. A szakirodalom véleménye e kérdésben korántsem egységes. Sőt, Mircea Eliade nagy összefoglaló monográfiája 90. oldalán azt olvassuk, hogy a sámánok állatalakú viaskodása „rendkívül gyakori a hiedelmekben és a folklórban”, a 395. oldalon viszont így ír: „De az ilyen agresszivitás inkább kivételes: néhány szibériai sámánt és a magyar táltost jellemzi.”¹³ A látszólagos ellentmondás abból fakad, hogy a sámánok „Lényegüket tekintve démonellenes bajnokok, akik egyaránt megküzdenek a démonokkal, a betegségekkel és a fekete mágusokkal. (...) Általában véve azt lehet mondani, hogy a sámán az életet, egészséget, termékenységét, a világosság birodalmát védi a halál, a betegségek, a terméketlenség, a balszerencse és a sötétség birodalma ellen.”¹⁴ A sámán tehát általában a démonok ellen küzd, a sámánok egymás elleni harca ritkább jelenség. Ámbátor figyelembe kell venni a gyűjtések igen nagy egyenletlenségeit is és azt, hogy a legtöbb régi gyűjtő a sámánizmus külsőségeit jegyezte fel.

A sámánok tehát sokszor állat képében viaskodnak. Bika képében azonban inkább csak a jakut sámánok. A jakut mondákon kívül csak egyetlenegy burját-mongol adatot idézett Diószegi,¹⁵ abban a mondában is mitológiai szereplők küzdenek egymással, nem sámánok. Meg kell viszont mondanunk, hogy pl. a rénszarvas képében történő viaskodás archaikusabbnak látszik.¹⁶

Eredetileg a sámánok bizonyára kevésbé egymás ellen, mint inkább a gonosz szellemek ellen küzdhettek. Így küzdöttek néhány monda szerint a jakut sámánok bika képében a pestis, illetve a himlő szintén bika képében megjelenő szellemével.¹⁷

Mindezek a feljegyzések, tehát a magyar, a jakut és a burját hiedelmekre vonatkozóak egyaránt – egyetlen XVIII. századi magyar adatot leszámítva – legfeljebb múlt századiak. Létezik azonban a hiedelemnek sokkal régebbi feljegyzése is, Li Pinggel kapcsolatban, aki megfékezte a Jangce folyó áradásait.

⁶ N. Bartha Károly i. m. 60. old. 1. sz. (Tiszaszöllös, Heves m.); *Diószegi V.: A viaskodó táltosbika...* Ethn. 1952. 320. (Tiszazagar, Szolnok m.); *Diószegi Vilmos: A táltos alakjának földrajzi elterjedéséhez.* Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv. Szolnok, 1973. 200. (Koppányszántó, Tolna m., jégverés ellen); *Ferenczi Imre: A táltos és garabonciás képzete a jugoszláviai magyaroknál.* Ethn. 1974. 270. (Szaján, egykori Torontál m. esőért); *Fehér Z. i. m.* 608. és 668. sz. (részben ugyanaz! Bátya, Bács-Kiskun m., itt boszorkányok verekszenek bika képében); *Bihari Anna: Magyar hiedelemmonda katalógus. Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához.* 6. Bp. 1980. 282. (Bogyiszló, Tolna m.). Lehet, hogy ide tartozik: *Diószegi V.: Ethn.* 1952. 320. Lovászpata (Veszprém m.).

⁷ Lásd *Bihari Anna i. m.* 103–109. (Nem teljes felsorolás!)

⁸ *Szűcs S.: Ethn.* 1951. 405–406. (Biharnagybajom, vihar ellen); 406–407. (Bócsa, Karcag mellett, vihar ellen); *Ferenczi: Ethn.* 1974. 270. (Szaján, Torontál m.).

⁹ *Fehér Z. i. m.* 674. sz. (Bátya, Bács-Kiskun m.).

¹⁰ *Luby Margit: Babonás történetek.* Ethn. 1927. 206. (Tiszabecs, Szatmár m., jó termésért); *Luby M.: Ethn.* 1928. 118. (Matolcs, Szatmár m.).

¹¹ *Luby M.: Ethn.* 1928. 118. (Matolcs, Szatmár m.); *Balassa Iván i. m.* 392. sz. (Karcsa, Zemlén m.).

¹² *Kálmány L.: Ethn.* 1917. 263. old. 7. jegyz. (Ságújfalu, Temesség?, Temes m.), 264. 6. jegyz. (Szörög, Torontál m., esőért); *Fehér Z. i. m.* 653. sz. (Bátya, Bács-Kiskun, esőért).

¹³ *Eliade Mircea: Le chamanisme et les techniques archaïques de l'extase.* Deuxième édition, revue et augmentée. Paris, 1974. 90. és 395.

¹⁴ *Eliade i. m.* 395.

¹⁵ *Diószegi V.: A pogány magyarok hitvilága.* 116–117.

¹⁶ *Diószegi V.: A viaskodó táltosbika...* Ethn. 1952. 348–349. Diószegi a rénszarvas képében történő viaskodást tartja eredetinek az egész szibériai samanizmus hiedelmekörére vonatkozóan.

¹⁷ *Diószegi V.: Ethn.* 1952. 334., 338., 339.

A Tajping-korszak császári kutatása című gyűjtemény 882. kötetében idézik Jung Sao *Az erkölcsökről és a szokásokról szóló alapvető információk* c. művéből:

„Miután a csinbeli Csao-vang elfoglalta Sut, megparancsolta Li Pingnek, hogy kormányozza ezt a tartományt. Élt abban az időben a Jangce folyóban egy istenség, aki minden évben két fiatal lányt vett feleségül. (Vagyis két lányt áldoztak neki.) A hivatalnokok pénzürmék millióit szedték össze a néptől a lakodalomra. (Tehát az emberáldozat ráadásul igen költséges rituálé keretében ment végbe.) Li Ping azt mondta: »Nincs szükség pénzre. Én magam fogom elküldeni neki a lányaimat.« Amikor elérkezett az idő, a lányokat feleségesítették, hogy a hullámokba vessék. Li Ping az istenség trónusa elé járult, felemelte a kelyhet, és bemutatván az italáldozatot, így szólt: »Ma közeledhetem hozzád. Ó, istenség, mutakozz meg, hogy borral tisztelhesünk.« E szavakkal felfordította a kelyhet, de a folyó ugyanúgy hömpölygött, mint azelőtt. Li Ping megharagudott és így kiáltott: »Ha a folyó istene ily módon megvet minket, küzdjön meg velem.« Kardot rántott és eltűnt. Hosszú idő telt el, és egyszer csak az emberek két szürke bikát láttak a folyóparton küzdeni. Egy pillanattal később Li Ping megint megjelent és így szólt az alattvalóhoz: »Az a bika, amelyik dél felé fordul és fehér pántlikába van csavarva, az vagyok én,« és ezekkel a szavakkal megint harcba lendült. Az egyik alattvalója leszúrta az észak felé forduló bikát. A Jangce folyó szelleme meghalt, és a szerencsétlenségek véget értek.¹⁸

Sajnos Yuan Ke, aki idézi a történetet, a címükön kívül semmit nem árul el a forrásairól. Valószínűleg arról a könyvről van szó, amelyet a szovjet Mitológiai Enciklopédia *Szokások és hagyományok magyarázata* (Feng-szu tung) címmel említi. Ez a Kr. u. II. századból való.

A történet egy másik változata Csang Csu *Értekezés Szecsuánról* című művének 5., *A bikák harca tánc* című fejezetében található.

A *részletes feljegyzések a Tajping korszakról* idézi a *Feljegyzések Csengturól* című munkát, amelyben meg van írva, hogy Li Ping kormányzó volt Suban. »Élt ott egy sárkány, amelyik évről évre szerencsétlenségeket okozott, és látható volt, amint megjelen a víz felszínén. Bika képét öltve Li Ping a habokba vetette magát, hogy megölje a sárkányt. De a folyó istene sárkány alakjában felrepült, és Li Ping nem tudta megölni. Akkor Li Ping kijött a vízből, kiválasztott néhány száz vitéz katonát erős ijakkal és nagy nyilakkal és megegyezett velük, mondván: »Én, mint az előbb, megint bikává leszek, a víz istene bizonyosan szintén bikává lesz. Hogy felismerjétek, egy fehér selyempántlikát csavarok magamra. Ti pedig öljétek meg a pántlika nélküli bikát.« Így szólván vad kiáltást hallatott és a habokba vetette magát. Abban a pillanatban mennydörögni kezdett és kitört a vihar, az ég és a föld egyforma színűvé vált. Amikor a vihar alábbhagyott, látszott, hogy a vizen két bika viaskodik. Az egyikük hosszú fehér pántlikába volt csavarva. A katonák egyszerre kilőtték nyilait a folyó szellemére és megölték. Miután ez megtörtént, a vizek nem okoztak több szerencsétlenséget Su lakosainak.¹⁹

A román fordításból nem világos, hogy Jing Saot követi-e Csang Csu, vagy valamilyen hasonló című, de egészen más könyvről van szó. Ha Jing Saot követi, nem tudjuk, hogy az eltérések forrása a szájhagyomány-e. De a mi szempontunkból most nem is ez a lényeges, hanem az, hogy az ókori kínai feljegyzés egész sor ponton szoros egyezést mutat a magyar táltosmondákkal.

A Mitológiai Enciklopédia részben más további források, részben talán más fordítások alapján a következőkben foglalja össze a kínai mondát (nem árt ezt is idézni az ismétléseket is kockáztatva, hogy a több variánsot is felhasználó alapmű tekintélyével is alátámasszuk értelmezésünk helyes voltát).

„...amikor Li Pinget kinevezték Su kormányzójává, megtiltotta, hogy a Jangce folyó istenének az áradások elkerülése végett lányokat keressenek feleségül, mint korábban szokásban volt, helyette saját két lányát vitte az istenség templomába, a folyó partjára. Li Ping azt mondta az istennek, hogy jöjjön elő a vízből és ízlelje meg az áldozati bort. Amikor a bor a csészében meglöccsant, ez volt az isten megjelenésének jele, s ekkor Li Ping felsorolta az istenség összes véteit, ezért a folyóisten megharagudott. Aztán az emberek látták két zöld bika összecsapását a folyó fölött: a folyóisten és Li Pingét. Li Ping segítőtársai közreműködésével megölte a másik bikát, a folyó istenének a megtestesülését. Így a nép nemcsak a folyónak adott emberáldozattól menekült meg, hanem az áradások állandó veszélyétől is.²⁰

¹⁸ Yuan Ke: *Miturile Chinei antice. Traducere din limba chineză de Toni Radian.* Bucuresti, 1987. 449. old. 109. jegyz. (A kínai eredeti címe: *Yuan Ke: Zhongguo gudai shenhua.* Shanghai, 1957.)

¹⁹ Yuan Ke i. m. 449. lap, 110. jegyz.

²⁰ *Mitológiai Enciklopédia.* Főszerkesztő Sz. A. Tokarev. (A magyar kiadás szerkesztője Hoppál Mihály.) Bp. 1988. II. 420. A *Li Ping* ² címszó. (A címszót írta B. L. Riftyin.)

A kínai monda a következő pontokban egyezik meg a magyar táltosmondákkal: 1. a táltos bika képében küzd meg szintén bika képében megjelenő ellenfelével; 2. a természeti jelenségek szabályozásáért (a közösség védelmében); 3. ehhez az emberek segítségét kéri; 4. megmondja, mi lesz a különbség, amiről mint bikára ráismernek; 5. a viadalt nagy vihar kíséri; 6. a bikák észak-déli irányban állnak fel; 7. a táltos a segítséggel győz. Ezekhez esetleg hozzá lehet még venni 8. pontként, hogy a kínai monda egyik-másik változatában a bikák a folyó felett küzdenek, mintegy a levegőben, tehát nem közönséges a küzdelem helye sem; ezt esetleg össze lehet vetni a levegőben küzdő táltosokkal, amely motívum elég gyakori eleme a magyar hiedelemmondáknak, noha nem a bikákat szerepeltetőknek.

Ami az észak-déli irányt illeti, ez a magyar anyagban csak kétszer fordul elő, de úgy vélem, hogy mindenesetre számon tartandó. A magyar mondában bizonyára azért jön északról az ellenséges bika, mert onnan szokott jönni a hideg szél, rossz idő. A kínai kultúrában jól ismert az észak-dél bináris opozíció, csak az a furcsa, hogy a déli irányt szokták a pozitív (*jang*) erőkkkel kapcsolatba hozni, az északit meg a negatív (*jin*) erőkkkel. Vagy arról volna szó, hogy aki északról jön, az arccal dél felé fordul? (Tehát a *jang*-gal kapcsolatos?) Nem tudom. Sinológusoknak kellene hozzászólniuk. Persze az is lehet, hogy a folyó északi partján a folyó felé forduló, illetőleg a folyónak háttal álló bikáról van szó. De az észak-déli iránynak mindenképpen jelentősége van, mégpedig a jin-jang kettőssége szerint.

Ami a különbségeket illeti, elsősorban arról kell szólnunk, hogy a kínai mondában Li Ping nem egy másik táltossal, hanem a folyó szellemével küzd meg; de mint fentebb említettük, a sámánok fő feladata éppen a közösségnek a démonok elleni védelme volt. A magyar táltosmondák késeiek, a szibériai népek hiedelmei itt eligazítottabbak. Különben sok magyar táltosmondában nem mondják meg, ki s miféle a másik bika. Lehetne éppenséggel valamilyen démon is.

Különbség még, hogy a kínaiakban a bikák egyforma színűek, míg a magyarban a legtöbb monda hangsúlyozza az eltérő színű (a leggyakrabban fehér-fekete) voltukat. A kínai mondában kissé bizarr, hogy a bika – legalábbis a román fordítás szerint – selyempántlikába van csavarva. Nem is tudom, jó-e a fordítás. Nem inkább a szarvára, esetleg a nyakába volt kötve a pántlika? De ez a mi szempontunkból végül is nem fontos.

A lényeges az, hogy a II. századi kínai feljegyzés jelenlegi ismereteink szerint messze a legrégebb feljegyzése a bika képében történő táltosviaskodás mondájának. Még hozzá egy olyan területről, ahonnan nem is vártuk volna, mivel a szakirodalom egy része a sámánizmust nem tartja Kínára jellemzőnek. E monda ismerete még egy fontos tanulsággal jár. Diószegi annak idején, noha idézte Szűcs Sándort, aki szerint: „A természet ölen élő nomád nép boldogulása az időjárásról függ”²¹, mégis úgy vélte, hogy mivel „az ázsiai párhuzamok nem ismerik az esőért vagy a vihar távoltartásáért viaskodó sámánokat”, viszont ismerik európai, pl. délszláv népek, ez a jelenség csak másodlagos, viszonylag újabb eleme a táltos-hiedelemkörnek.²² A kínai monda bizonyítja, hogy ha nem is feltétlenül a jégeső elleni, de a természeti csapások (pl. ez esetben az áradás) elleni küzdelem igenis része volt a régi ázsiai sámánisztikus hiedelemkörnek.²³

Mivel egy ilyen érdekes mondának a legrégebbi feljegyzéséről van szó, úgy gondolom, hogy érdemes lenne, ha sinológusok elemeznék az eredeti kínai szövegeket. Itt csak a figyelmet akartam felhívni erre az összefüggésre.

Demény István Pál

²¹ Szűcs S.: Ethn. 1951. 403. Lásd még Diószegi V.: Ethn. 1952. 346.

²² Diószegi V.: Ethn. 1951. 346–347. Későbbi kutatók az időjárásért való viaskodást a földművelő életformához kötik. Ferenczi: Ethn. 1974. 273. lap, 63. jegyz. Pöcs Éva: Néphit. Magyar Néprajz VII. Bp. 1990. 589.

²³ Az időjárás befolyásolása feladata volt – legalábbis egyes – szibériai sámánoknak is. Altaji-török (tölöszt) esővarázsoló éneket közöl W. Radloff gyűjtéséből a Sámándobok, szóljatok című antológia (Szibéria őslakosságának népköltészete. Ford. Bede Anna, Vál. Köhalmi Katalin.) Bp. 1974. 41. Az eredeti közlés: Wilhelm Radloff: Proben der Volksliteratur der Türkischen Stämme Süd-Sibiriens. St-Petersburg, 1866. 241.